

APPGM-SDG

DILULUSKAN OLEH PARLIMEN MALAYSIA KE-15

20 24

RINGKASAN EKSEKUTIF & LAPORAN AWAL

HASIL PEMETAAN KEPERLUAN KOMUNITI
DI KAWASAN PARLIMEN

P.187 KINABATANGAN

Ringkasan Eksekutif & Laporan Awal

HASIL PEMETAAN KEPERLUAN KOMUNITI
DI KAWASAN PARLIMEN

P.187 KINABATANGAN

Penyunting Siri

Nurul Syaza Mazelan

Penulis

Nurrul Fazlina Osman

Mc Jeanet Lempisik @ Marx

APPGM-SDG

DILULUSKAN OLEH PARLIMEN MALAYSIA KE-15

ISI KANDUNGAN

LAPORAN P.187 KINABATANGAN (SABAH)

Kata Pengantar - Nur Rahmah Othman **I**

Pendahuluan - Nurul Syaza Mazelan & Siti Nur Ain Zakinuddin **III**

BAHAGIAN A

Laporan Lawatan Pemetaan Isu **1-10**

BAHAGIAN B

Laporan Pemetaan Isu

1.0 Pengenalan **11**

2.0 Pemetaan Isu **12-18**

3.0 Pengutamaan Isu **19-29**

APPGM-SDG

DILULUSKAN OLEH PARLIMEN MALAYSIA KE-15

KATA PENGANTAR

Nur Rahmah Othman

Pemangku Timbalan Ketua Sekretariat

Kumpulan Rentas Parti Parlimen Malaysia Mengenai Matlamat Pembangunan Lestari (APPGM-SDG) telah aktif sejak 2020 dalam menggerakkan agenda penyetempatan SDG di peringkat kawasan parlimen di seluruh negara. Melalui pendekatan utama pemetaan isu, APPGM-SDG menjalankan perbincangan kumpulan fokus bersama kumpulan sasaran tempatan untuk mengenal pasti cabaran mereka dan mencadangkan penyelesaian melalui projek komuniti berasaskan SDG serta intervensi dasar yang sesuai.

Dari 2020 hingga 2023, APPGM-SDG telah mengunjungi 87 kawasan parlimen. Pada 2024, inisiatif ini diperluaskan ke 30 kawasan parlimen baharu, membolehkan pasukan kami mendalami isu akar umbi dan menentukan keutamaan tempatan. Lawatan tapak ini memberikan pandangan komprehensif mengenai situasi sebenar di lapangan dan mengenal pasti penyelesaian yang diperlukan.

Hasil lawatan tersebut, 30 laporan awal pemetaan isu telah disediakan pada tahun 2024, terkandung dalam jilid bertajuk "*Ringkasan Eksekutif dan Laporan Awal: Hasil Pemetaan Keperluan Komuniti di Kawasan Parlimen 2024*". Laporan ini dipecahkan mengikut zon dan wilayah – Utara, Timur, Tengah, Selatan, Sabah, dan Sarawak – sebagaimana diperincikan dalam **Jadual 1**. Selain itu, laporan bergambar turut disertakan, memaparkan butiran lawatan tapak dan isu yang dikenal pasti. Laporan individu juga disediakan bagi memudahkan rujukan ahli Parlimen dan pihak berkepentingan untuk merujuk laporan mengikut kawasan Parlimen tertentu.

Jadual 1: Pecahan kawasan Parlimen mengikut jilid

JILID	ZON/WILAYAH	JUMLAH KAWASAN PARLIMEN	PENYELIDIK
Jilid 1	Zon Utara	9	3
Jilid 2	Zon Timur	4	3
Jilid 3	Zon Tengah	7	5
Jilid 4	Zon Selatan	4	3
Jilid 5	Wilayah Sabah	3	1
Jilid 6	Wilayah Sarawak	3	1
JUMLAH KESELURUHAN		30	

Laporan awal ini menggunakan pendekatan kualitatif yang menangkap suara-suara akar umbi, termasuk emosi, keperluan, dan keutamaan masyarakat tempatan. Walaupun laporan ini tidak mengandungi transkrip penuh perbincangan kumpulan fokus, ia cukup memberikan analisis situasi yang menggambarkan realiti kehidupan komuniti di lapangan. Laporan lengkap, termasuk nota transkrip penuh, akan diterbitkan untuk rujukan Ahli Parlimen yang terlibat dan boleh diakses oleh pihak awam atas permintaan untuk kajian lanjut.

Laporan-laporan ini akan dijadikan asas untuk perbincangan lanjut di peringkat lebih tinggi di Parlimen, serta bersama agensi-agensi dan kementerian kerajaan yang berkenaan. Tujuan utama adalah untuk merangka penyelesaian yang lebih komprehensif dan mendorong perubahan dasar yang relevan bagi menangani isu-isu yang dikenal pasti.

PENGHARGAAN

Saya ingin merakamkan penghargaan kepada ahli jawatankuasa APPGM-SDG, Ketua Sekretariat APPGM-SDG, dan pengarah-pengarah APPGM-SDG, semua Ahli Parlimen, agensi kerajaan, terutama pejabat daerah, dan pihak-pihak yang mempermudah dialog serta penyertaan dalam inisiatif APPGM-SDG pada tahun 2024.

Ucapan tahniah khas ditujukan kepada Puan Nurul Syaza Mazelan selaku penyunting siri enam jilid ini atas dedikasi beliau menyunting laporan-laporan yang disediakan oleh pasukan penyelidik APPGM-SDG. Terima kasih juga kepada para penyelidik iaitu Dr Wan Suzita Wan Ibrahim, Dr Siti Nur Ain Zakinuddin, Dr Thanaraj Murudi, Cik Siti Noraiysah Rohim, Cik Raine Melissa Riman, Dr Eva Kristin Larry Sait, Cik Nurrul Fazlina Osman, dan Cik Mc Jeanet Lempisik @ Marx serta pasukan Komunikasi Korporat APPGM-SDG, yang diketuai Cik Zoel Ng, dan khususnya Puan Maisarah Mohd Asri dan Jeremiah Nathan Raj, Hirzawati Atikah Mohd Tahir dan Arif Azhad Abdul Ghaffar atas usaha kreatif dalam memastikan penerbitan bahan ini berjaya.

Semoga usaha ini terus memperkukuh langkah kita dalam mencapai pembangunan lestari untuk seluruh rakyat Malaysia.

PENDAHULUAN

Nurul Syaza Mazelan

Timbalan Pengarah Unit Penyelarasan Kawasan Parlimen

Siti Nur Ain Zakinuddin

Penyelaras APPGM-SDG Zon Pantai Timur

Penyetempatan Matlamat Pembangunan Lestari atau *Sustainable Development Goals* (SDG) dengan 17 matlamat utama merupakan satu usaha yang giat dijalankan di seluruh dunia. Kekangan perubahan iklim, ketidaksamaan sosial dan kemerosotan alam sekitar yang berterusan menggesa Malaysia untuk bertindak dengan lebih agresif terutama bagi membantu komuniti terpinggir supaya diangkat dan lebih maju ke hadapan berikutan persaingan global yang tidak menentu. Bagi Malaysia, SDG amat penting kerana ia selaras dengan wawasan negara untuk menjadi sebuah negara maju dan mampan. Komitmen terhadap SDG juga mengukuhkan kerjasama antarabangsa dan menunjukkan kepimpinan Malaysia dalam pembangunan mampan.

Pelaksanaan SDG di Malaysia meliputi pelbagai sektor, termasuk pembangunan sosial, ekonomi, alam sekitar, infrastruktur, dan tadbir urus. Antara langkah proaktif menunjukkan komitmen Malaysia untuk mencapai pembangunan yang lebih inklusif dan mampan ialah melalui penubuhan APPGM-SDG. APPGM-SDG telah berfungsi sebagai satu entiti penting yang menggerakkan penyetempatan SDG di Malaysia melalui kerjasama ahli-ahli parlimen.

Seperti tahun sebelumnya, APPGM-SDG meletakkan kajian pemetaan isu sebagai pendekatan utama dalam mendapatkan isu-isu dari komuniti akar umbi, justeru rangka kerja komprehensif ini sekali lagi diteruskan pada tahun 2024. Proses ini penting terutamanya kepada komuniti akar umbi untuk memastikan suara mereka didengari. Pihak kami telah menumpukan usaha yang berganda untuk mempertimbangkan perspektif ekonomi, alam sekitar dan sosial dari kawasan pedalaman sehingga kawasan bandar untuk memastikan tiada sesiapa ketinggalan.

Pada tahun 2024, proses pemetaan isu telah dilakukan dengan lebih mendalam melalui keterlibatan agensi Kerajaan, swasta dan juga NGO. Perbincangan bersama agensi juga menjadi satu keperluan yang memberi kesan kepada hasil analisis isu yang ditemui. Berbanding tahun sebelumnya, proses pemetaan isu tahun 2024 mengambil masa selama lebih dua minggu untuk dijalankan sesi dialog bersama agensi. Ini adalah bagi memberi ruang dan masa untuk setiap agensi lebih bersedia dengan data dan tindakan

yang telah dilakukan oleh agensi-agensi mengenai isu yang disuarakan oleh komuniti setempat.

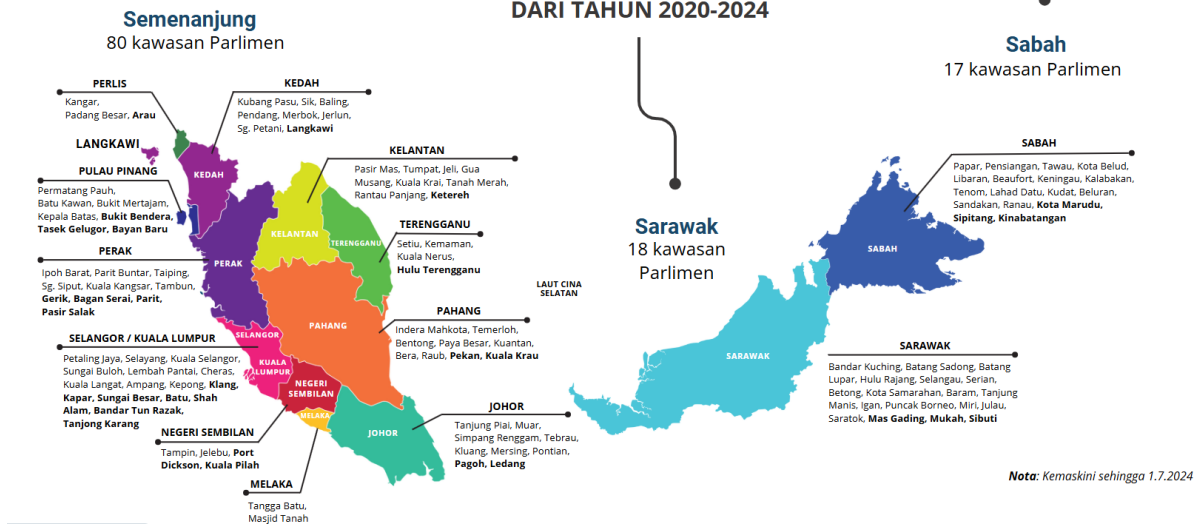
Selain itu, adalah menjadi tanggungjawab APPGM-SDG untuk memastikan proses pemetaan isu ini mendapat persetujuan penuh dari setiap peserta terlibat, justeru setiap kali sebelum memulakan sesi dialog, kebenaran bagi merakam audio serta mengambil gambar diperoleh terlebih dahulu. Laporan yang dibukukan ini adalah bertepatan dengan input pemetaan isu sepertimana rakaman audio yang diambil semasa sesi dialog. Peserta juga dimaklumkan bahawa rakaman audio adalah bagi tujuan dokumentasi serta perbincangan inisiatif dasar dan audio akan disimpan rapi tanpa disebar kepada umum. Oleh itu, laporan ini tidak akan sesekali berkongsi rakaman audio yang telah dirakam bagi menjaga kepercayaan yang diberi dari peserta kepada pihak penyelidik.

Sebagai hasil kerja keras pasukan APPGM-SDG, kami berbesar hati untuk berkongsi Ringkasan Eksekutif dan Laporan Awal: Hasil Pemetaan Keperluan Komuniti Kawasan Parlimen 2024. Laporan ini disusun dalam enam jilid berbeza melibatkan Zon Utara, Zon Selatan, Zon Pantai Timur, Zon Tengah, Wilayah Sabah dan Wilayah Sarawak. Selain itu, laporan individu mengikut Parlimen juga disediakan untuk rujukan khusus mengikut parlimen tertentu.

Ketua penyelidik yang juga merupakan penulis laporan telah mengambil langkah mendokumentasikan semua isu utama diutarakan dalam sesi dialog yang telah diadakan. Justeru, laporan awal ini mengandungi input perkongsian dan luahan oleh pelbagai pihak termasuk ahli parlimen, pegawai Daerah/Jajahan, ketua komuniti dan masyarakat akar umbi. Semoga laporan ini dapat dijadikan rujukan semua pihak dalam memahami isu penduduk setempat dan memacu pembangunan lestari.

30 kawasan Parlimen telah terpilih untuk menjalankan kajian pemetaan isu dan penyetempatan SDG bagi tahun 2024 merangkumi semua zon di Semenanjung Malaysia serta wilayah Sabah dan Sarawak. Hasil pemetaan isu 30 kawasan Parlimen bagi tahun 2024 ini membawa jumlah kumulatif sebanyak 115 ahli Parlimen telah bekerjasama dengan pihak APPGM-SDG sejak tahun 2020 sehingga kini.

**KAWASAN PARLIMEN TERLIBAT
DENGAN GERAK KERJA APPGM-SDG
DARI TAHUN 2020-2024**

Laporan Awal bagi 30 kawasan Parlimen ini telah dibahagikan mengikut zon dan wilayah. Empat jilid merangkumi empat zon di Semenanjung Malaysia iaitu zon Utara, Timur, Tengah dan Selatan. Manakala, 2 jilid lagi berfokus di Wilayah Sabah dan Sarawak. Terdapat lapan penyelidik yang telah mengetahui proses pemetaan isu di kawasan Parlimen bagi tahun 2024. **Jadual 2** menunjukkan senarai penuh 30 kawasan terpilih untuk tahun 2024.

Jadual 2: Senarai 30 Kawasan Parlimen Terlibat dengan Gerak Kerja APPGM-SDG bagi Tahun 2024

Bil.	Zon/Wilayah	Negeri	Daerah/Bahagian	Parlimen	Kod	Nama Ahli Parlimen	Parti	Ketua Penyelidik APPGM-SDG
1.	Utara	Perak	Pengkalan Hulu	Gerik	P054	YB Tuan Fathul Huzir bin Ayob	PN-BERSATU	Dr Thanaraj Murudi
2.	Utara	Perak	Kerian	Bagan Serai	P058	YB Datuk Idris Bin Ahmad	PN-PAS	Dr Thanaraj Murudi
3.	Utara	Kedah	Langkawi	Langkawi	P004	YB Dato' Haji Mohd Suhaimi Bin Haji Abdullah	PN-BERSATU	Siti Noraiysah Rohim
4.	Utara	Perak	Perak Tengah	Parit	P069	YB Tuan Muhammad Ismi Bin Mat Taib	PN -PAS	Siti Noraiysah Rohim
5.	Utara	Pulau Pinang	Seberang Perai Utara	Tasek Gelugor	P042	YB Datuk Wan Saifulruddin Wan Jan	PN-BERSATU	Siti Noraiysah Rohim
6.	Utara	Pulau Pinang	Barat Daya dan Timur Laut	Bayan Baru	P052	YB Tuan Sim Tze Tzin	PH-PKR	Siti Noraiysah Rohim
7.	Utara	Pulau Pinang	Timur Laut	Bukit Bendera	P048	YB Puan Syerleena binti Abdul Rashid	PH-DAP	Dr Wan Suzita Wan Ibrahim
8.	Utara	Perak	Perak Tengah	Pasir Salak	P073	YB Tuan Jamaludin Bin Yahya	PN-PAS	Dr Wan Suzita Wan Ibrahim

9.	Utara	Perlis	Negeri Perlis	Arau	P003	YB Dato' Seri Dr. Shahidan Bin Kassim	PN-PAS	Dr Wan Suzita Wan Ibrahim
10.	Timur	Pahang	Maran dan Temerloh	Kuala Krau	P087	YB Tuan Kamal Bin Ashaari	PN-PAS	Dr Thanaraj Murudi
11.	Timur	Pahang	Pekan	Pekan	P085	YB Dato' Sri Sh Mohmed Puzi Bin Sh Ali	BN-UMNO	Dr Wan Suzita Wan Ibrahim
12.	Timur	Terengganu	Hulu Terengganu	Hulu Terengganu	P038	YB Dato' Rosol Bin Wahid	PN-BERSATU	Dr Siti Nur Ain Zakinuddin
13.	Timur	Kelantan	Kota Bharu	Ketereh	P026	YB Dato' Khilir Bin Mohd Nor	PN	Dr Siti Nur Ain Zakinuddin
14.	Tengah	Selangor	Klang	Kapar	P109	YB Dr. Hajah Halimah Ali	PN-PAS	Dr Thanaraj Murudi
15.	Tengah	Selangor	Klang	Klang	P110	YB Tuan Ganabatirau A/L Veraman	PH-DAP	Dr Thanaraj Murudi
16.	Tengah	Selangor	Kuala Selangor	Tg Karang	P095	YB Dato' Dr. Zulkafperi Bin Hanapi	PN	Siti Noraiysah Rohim
17.	Tengah	Kuala Lumpur	Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur	Batu	P115	YB Tuan Prabakaran A/L M Parameswaran	PH-PKR	Dr Siti Nur Ain Zakinuddin

18.	Tengah	Selangor	Sabak Bernam	Sungai Besar	P093	YB Datuk Muslimin Bin Yahaya	PN-BERSATU	Mohamed Daniel Mokhtar
19.	Tengah	Selangor	Shah Alam	Shah Alam	P108	YB Tuan Haji Azli Bin Yusof	PH-AMANAH	Nurul Syaza Mazelan
20.	Tengah	Kuala Lumpur	Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur	Bandar Tun Razak	P124	YB Dato' Seri Dr. Wan Azizah Binti Wan Ismail	PH-PKR	Nurul Syaza Mazelan
21.	Selatan	N. Sembilan	Port Dickson	Port Dickson	P132	YB Dato' Seri Aminuddin Bin Harun	PH-PKR	Siti Noraiysah Rohim
22.	Selatan	Negeri Sembilan	Kuala Pilah	Kuala Pilah	P129	YB Dato' Adnan Bin Abu Hassan	BN-UMNO	Dr Wan Suzita Wan Ibrahim
23.	Selatan	Johor	Tangkak	Ledang	P142	YB Tuan Syed Ibrahim Bin Syed Noh	PH-PKR	Dr Wan Suzita Wan Ibrahim
24.	Selatan	Johor	Muar, Tangkak, Segamat	Pagoh	P143	YB Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin Bin Md Yasin	PN-BERSATU	Nurul Syaza Mazelan
25.	Sarawak	Sarawak	Bau dan Lundu	Mas Gading	P192	YB Tuan Mordi Anak Bimol	PH-DAP	Raine Melissa Riman
26.	Sarawak	Sarawak	Bahagian Mukah (Daerah Mukah dan Daerah Dalat, Daerah Kecil Oya dan Balingian)	Mukah	P213	YB Dato Hajjah Hanifah Hajar Taib	GPS-PBB	Raine Melissa Riman

27.	Sarawak	Sarawak	Bahagian Miri (Daerah Subis, Daerah Kecil Niah)	Sibuti	P218	YB Dato Lukanisman Bin Awang Sauni	GPS-PBB	Raine Melissa Riman
28.	Sabah	Sabah	Kota Marudu	Kota Marudu	P168	YB Datuk Wetrom Bin Bahanda	KDM	Nurrul Fazlina Osman
29.	Sabah	Sabah	Sipitang	Sipitang	P178	YB Datuk Matbali Bin Musah	GRS	Nurrul Fazlina Osman
30.	Sabah	Sabah	Kinabatangan dan Tongod	Kinabatangan	P187	YB Datuk Seri Panglima Moktar Bin Radin	BN-UMNO	Nurrul Fazlina Osman

METODOLOGI KAJIAN

Dalam proses pemetaan isu, pihak APPGM-SDG memastikan untuk mendapat persetujuan penuh daripada semua pihak terlibat secara langsung termasuk ahli Parlimen, agensi Kerajaan, dan semua peserta yang terlibat. Kajian ini melalui beberapa proses utama seperti mesyuarat awalan bersama ahli Parlimen, pemprofilan kawasan Parlimen, pra-lawatan, bersama Pegawai Daerah dan agensi Kerajaan, lawatan tapak selama tiga hari, sesi dialog bersama agensi dan pengutamaan isu bersama ahli Parlimen. Proses ini adalah penting untuk memastikan dapatan kajian dikumpul secara kumulatif dari semua pihak berkepentingan.

PROSES PEMETAAN ISU APPGM-SDG

Perbincangan yang diadakan di dalam proses ini dirakam secara audio oleh penyelidik untuk tujuan dokumentasi dan penganalisaan selanjutnya. Sebelum rakaman dibuat, penyelidik juga akan memaklumkan kepada peserta tujuan rakaman dibuat dan rakaman tersebut disimpan selamat oleh pihak APPGM-SDG dan tidak boleh dikongsi secara terbuka. Maka, laporan-laporan ini dibuat adalah berdasarkan terjemahan daripada perbincangan yang telah diadakan dengan merujuk kepada audio rakaman sebagai data utama.

Kumpulan sasaran ditetapkan berdasarkan perbincangan isu awalan bersama ahli Parlimen dan agensi Kerajaan semasa pemprofilan dan pra-lawatan. Terdapat 41 kumpulan sasaran yang menjadi fokus seperti berikut:

Status Individu		Kaum Minoriti
1. Kumpulan B40 / miskin tegar 2. Penduduk M40 3. Orang kurang upaya (OKU) 4. Ibu / Bapa tunggal 5. Wanita 6. Warga emas 7. Belia 8. Kanak-kanak 9. Warga asing / Pelarian 10. Tiada warganegara 11. Ketua Isi Rumah		1. Komuniti Cina 2. Komuniti India 3. Komuniti Siam 4. Orang Asli/Asal 5. Komuniti Bugis 6. Komuniti Iban 7. Komuniti Kedayan
Jenis Pekerjaan		Pendidikan
Pertanian	1. Petani 2. Peladang / Peneroka 3. Penoreh 4. Penternak	1. PIBG Sekolah 2. Pelajar sekolah 3. Pelajar Institusi Pengajian Tinggi Swasta (IPTS) 4. Pelajar Institusi Pengajian Tinggi Awam (IPTA)
Perikanan	1. Nelayan laut 2. Nelayan darat	
Perdagangan	1. Peniaga 2. Penjaja 3. Pengusaha Industri Kecil dan Sederhana (IKS) 4. Pengusaha Homestay	
Perindustrian	1. Pemilik kilang	
Perkhidmatan	1. Petugas/Penyelia PPDK 2. Veteran ATM dan Polis 3. Penghulu-Penghulu Mukim 4. Pemimpin Tempatan 5. Malim gunung	Organisasi / Persatuan 1. Badan bukan kerajaan (NGO) 2. Persatuan Sukarelawan 3. Persatuan Penduduk 4. Koperasi Komuniti

PENEMUAN KESELURUHAN

Daripada hasil penemuan pemetaan isu di semua kawasan Parlimen terpilih bagi tahun 2024, 26 isu tematik utama yang telah dikenal pasti sebelum ini masih relevan apabila terdapat isu dalam terangkuman yang sama dibangkitkan. Secara kolektifnya, antara isu yang terdesak bagi tahun 2024 yang sering diutarakan adalah berkaitan:

1. Kesukaran untuk mengakses sokongan kebajikan Kerajaan, bantuan dan subsidi
2. Masalah infrastruktur telekomunikasi
3. Kelestarian kehidupan penduduk di rumah kos rendah
4. Masalah banjir
5. Akses kepada air bersih dan terawatt
6. Keperluan pembangunan infrastruktur
7. Cabaran pembangunan ekonomi bagi sektor pertanian
8. Cabaran pembangunan belia
9. Tekanan ekonomi semasa kepada individu dan usahawan kecil tempatan
10. Pencemaran alam sekitar

Selain itu, terdapat juga isu-isu baharu yang banyak dibangkitkan dalam pemetaan isu di kawasan Parlimen 2024. Hal ini adalah kerana perubahan tren semasa dalam arus pembangunan memberi impak kepada masyarakat umum. Antara isu-isu baharu ditemui adalah seperti:

1. Keciciran pendidikan bagi pelajar B40, Orang Asal dan Orang Asli
2. Konflik manusia dan haiwan liar
3. Cabaran pendigitalan

Bagi pengkhususan isu utama yang banyak diutarakan mengikut zon dan wilayah adalah seperti yang dijelaskan di dalam **Jadual 3**.

ZON / WILAYAH	ISU UTAMA
Zon Utara	<ul style="list-style-type: none">• Gejala sosial• Kurang kepelbagaian peluang pekerjaan• Kos sara hidup yang tinggi• Keciciran Pendidikan• Kekurangan infrastruktur dan kemudahan asas• Masalah banjir• Pencemaran air dan udara
Zon Timur	<ul style="list-style-type: none">• Kekurangan maklumat untuk mendapatkan bantuan• Infrastruktur yang lemah dalam bidang pertanian• Kurang pengetahuan pemasaran dalam kalangan petani• Kurang kepelbagaian peluang pekerjaan• Penghijrahan ke bandar• Kos sara hidup yang tinggi

Zon Tengah	<ul style="list-style-type: none"> • Birokrasi dan kekurangan maklumat untuk mendapatkan bantuan • Tahap pengurusan untuk kutipan sampah dan penyelenggaraan yang lemah di kawasan rumah kos rendah • Masalah banjir berpunca daripada penyelenggaraan perparitan yang lemah • Gejala sosial yang berkaitan dengan golongan belia
Zon Selatan	<ul style="list-style-type: none"> • Masalah banjir • Konflik hidupan liar dan manusia • Keciciran pendidikan • Kenaikan kos sara hidup • Kesukaran mendapatkan lesen nelayan • Kekurangan infrastruktur dan kemudahan asas
Wilayah Sabah	<ul style="list-style-type: none"> • Keciciran pendidikan kerana jarak yang jauh ke sekolah • Konflik kewarganegaraan kerana kekurangan dokumentasi • Keperluan pembangunan infrastruktur dan utiliti (jalan, telekomunikasi, bekalan air dan elektrik) • Keperluan sokongan dan bantuan penjana pendapatan • Pengurusan kutipan sampah yang tidak efisien
Wilayah Sarawak	<ul style="list-style-type: none"> • Kurang penyelenggaraan sistem perparitan menjadi punca banjir • Penyeludupan barang di sempadan • Kualiti perkhidmatan kesihatan yang lemah • Konflik kewarganegaraan kerana kekurangan dokumentasi • Keperluan pembangunan infrastruktur dan utiliti (jalan, telekomunikasi, bekalan air dan elektrik) • Konflik pemilikan tanah • Kemerosotan identiti budaya dan bahasa • Konflik manusia – hidupan liar

BAHAGIAN A

LAPORAN

LAWATAN PEMETAAN ISU

P.187 KINABATANGAN (SABAH)

23-25 Februari 2024 (Jumaat - Ahad)

TEMPAT-TEMPAT YANG TELAH DILAWATI

HARI 1

1. Sesi dialog bersama Penduduk Kg. Tundun Bohangin
2. Sesi dialog bersama Penduduk Kg. Abai

HARI 2

3. Sesi dialog bersama Peniaga kecil-kecilan dan Penjaja di Anjung Niaga Kota Kinabatangan
4. Sesi dialog bersama Penduduk Kg. Sangau
5. Sesi dialog bersama NGO/Persatuan di Pejabat Perhubungan Parlimen P187 Kinabatangan
6. Sesi dialog bersama IPD di Pejabat Perhubungan Parlimen P187 Kinabatangan

HARI 3

7. Sesi dialog bersama Penduduk Kg. Penengah
8. Sesi dialog bersama Penduduk Kg. Entilibon & NGO Dun Kuamut
9. Lawatan Lawatan bersama Team Parlimen Kinabatangan ke tempat mangsa kebakaran di Dun Kuamut

Dengan sokongan
daripada
Ahli Parlimen
Kinabatangan,
YB Datuk Seri
Panglima Moktar
Bin Radin

PASUKAN PENYELIDIK

Nurrul Fazlina
(Ketua Penyelidik)

Mc Jeanet

Shazrean Shah

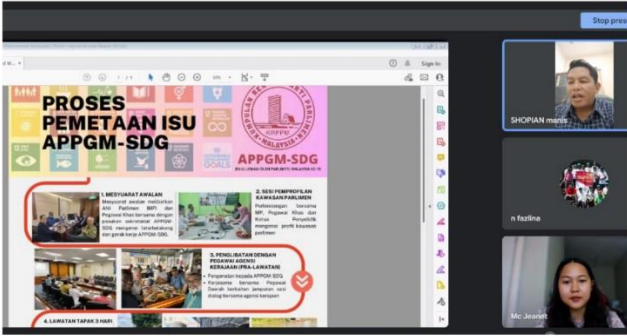

Lailah Binti Chung Foh Sin

11 November 2023 - Mesyuarat Awal

Mesyuarat Awal bersama YB Datuk Seri Panglima Moktar Bin Radin (Ahli Parlimen Kinabatangan) di Parlimen Malaysia.

9 Januari 2024 - Mesyuarat Pemprofilan

Fazlina dan Janet daripada Pejabat Wilayah Sabah telah mengadakan sesi pemprofilan secara dalam talian bersama wakil Ahli Parlimen Kinabatangan iaitu En Shopian Manis untuk memahami latar belakang dan isu awalan parlimen Kinabatangan. Antara isu awalan utama yang dikongsikan adalah isu pemindahan penempatan penduduk disebabkan oleh banjir.

2 Februari 2024 - Mesyuarat bersama Agensi Kerajaan Tempatan

Pra-lawatan ke Pejabat Daerah Kinabatangan bersama Pegawai Daerah En Willey Lampaki untuk sesi perkenalan APPGM-SDG dan perbincangan untuk menjayakan lawatan pemetaan isu di kawasan Parlimen P187 Kinabatangan.

Kami juga sempat bertemu dengan CDO bagi Unit Pemimpin Pemaju Masyarakat (UPPM) kawasan DUN Sukau iaitu En. Mohd Alwie dan pemaju mukim kawasan Sukau En. Adnan. Dalam perbincangan tersebut kami mendapati terdapat isu pengazetan kampung yang masih banyak belum selesai di kawasan pesisir pantai DUN Sukau.

1: Sesi Dialog bersama Penduduk Kg. Tundun Bohangin

FGD 1 bersama Penduduk Kg. Tundun Bohangin. Antara isu yang diketengahkan adalah **(1)** Penduduk terpaksa berhadapan dengan kos pengangkutan yang tinggi disebabkan oleh penggunaan minyak petrol bagi menelusuri jalan air, **(2)** keadaan rumah yang usang dan hanya bergantung kepada bantuan kerajaan untuk pembaikan rumah, **(3)** suri rumah yang tidak mempunyai kegiatan ekonomi dan hanya bergantung dengan pendapatan suami (nelayan), **(4)** masalah dokumentasi yang menyebabkan keciciran pendidikan dan berkahwin awal di kalangan belia, **(5)** belia menghadapi kesukaran untuk menyambung pengajian ke peringkat yang lebih tinggi disebabkan oleh kekangan ekonomi keluarga, **(6)** kebergantungan tinggi terhadap aktiviti perikanan dan berdepan dengan persaingan nelayan (bukan warganegara) di kawasan perairan sempadan negara, **(7)** kesukaran untuk mendapatkan akses perkhidmatan kesihatan (contohnya, kes kematian disebabkan oleh darjah ketersampaian fasiliti atau pusat kesihatan yang rendah di kawasan luar bandar).

2: Sesi Dialog bersama Penduduk Kg. Abai

FGD 2 bersama Penduduk Kg. Abai. Antara isu yang diketengahkan adalah **(1)** isu kemudahan asas seperti ketiadaan bekalan elektrik dan bekalan air bersih, **(2)** kegiatan ekonomi utama ialah aktiviti pelancongan, tetapi disebabkan oleh kurangnya dana bagi tujuan penyelenggaraan homestay yang usang dan uzur menyebabkan aktiviti pelancongan berkurangan, **(3)** ancaman haiwan liar seperti monyet yang mengganggu keselamatan penduduk. Terdapat beberapa kes yang melibatkan penduduk diserang dan digigit oleh monyet liar, **(4)** kesukaran untuk mendapatkan akses perkhidmatan kesihatan dan hanya mempunyai klinik bergerak yang datang sebulan sekali. Terdapat 2 kes melibatkan kematian anak dalam kandungan disebabkan oleh kesukaran bersalin dan tidak sempat mendapatkan rawatan doktor atau pakar dengan segera. **(5)** Seterusnya, isu bencana alam di mana Kg Abai sering berhadapan dengan isu banjir yang menyebabkan kemusnahan harta benda dan kerosakan kemudahan jeti.

3: Sesi Dialog bersama Peniaga kecil-kecilan dan Penjaja di Anjung Niaga Kota Kinabatangan

FGD 3 bersama Peniaga kecil-kecilan dan Penjaja di Anjung Niaga Kota Kinabatangan. Antara isu yang diketengahkan adalah **(1)** tapak berniaga yang tidak tetap kerana tapak yang sedia ada sedang dinaik taraf, **(2)** isu keselamatan kerana laluan gerai yang tidak ditutup dan boleh dilalui oleh kenderaan, **(3)** peniaga tani atau penjaja belum mempunyai persatuan khusus dan bergantung kepada MDK dan FAMA, **(4)** gangguan rantai bekalan makanan disebabkan oleh ancaman hidupan liar seperti buaya menyebabkan kurangnya bekalan ikan sungai. Hal ini menyebabkan kenaikan harga ikan sungai yang ketara. Terdapat juga kes dimana penduduk kampung dibaham buaya menyebabkan kebimbangan dalam kalangan penduduk dan juga nelayan darat untuk menangkap ikan di sungai.

4: Sesi Dialog bersama Penduduk Kg. Sangau

FGD 4 bersama Penduduk Kg. Sangau. Antara isu yang diketengahkan adalah **(1)** ketiadaan kemudahan asas seperti bekalan elektrik dimana penduduk kampung hanya menggunakan generator untuk menjana elektrik. Penduduk Kg Sangau juga berhadapan dengan isu ketiadaan bekalan air bersih. Mereka terpaksa bergantung dengan air tadahan hujan semenjak tangki air graviti menghadapi masalah tersumbat dan tidak diselenggara. **(2)** Seterusnya ancaman haiwan liar seperti monyet, buaya dan gajah, **(3)** konflik pemilikan tanah penduduk kampung dengan syarikat IOI dimana penduduk kampung mengatakan tanah perkampungan mereka seluas 60 ekar telah diambil alih oleh syarikat kelapa sawit IOI, **(4)** pengedaran dan penyalahgunaan dadah dimana penduduk kampung menyuarakan kebimbangan mereka terhadap isu penjualan dan pengedaran dadah yang berleluasa di perkampungan mereka. Isu penjualan dadah juga dikaitkan dengan pekerja asing daripada ladang kelapa sawit yang berhampiran. Selain daripada pekerja asing, anak muda dan belia tempatan juga terjebak dengan aktiviti pengedaran dan penyalahgunaan dadah. Sindiket ini bergiat aktif di sepanjang sungai Kinabatangan yang dikategorikan sebagai kawasan "hot spot".

5: Sesi Dialog bersama NGO/Persatuan di Pejabat Perhubungan Parlimen P187 Kinabatangan

FGD 5 bersama NGO dan Persatuan di Pejabat Perhubungan Parlimen P187 Kinabatangan. Antara isu yang diketengahkan adalah **(1)** kekurangan dana untuk menjalankan aktiviti, **(2)** kurang komitmen dari ahli persatuan kerana kekangan kerja dan faktor jarak kampung yang jauh, **(3)** kekurangan akses kepada maklumat mengenai geran/networking, **(4)** ketiadaan kenderaan milik persatuan menyukarkan dan membataskan pergerakan untuk menjalankan aktiviti persatuan. **(5)** Seterusnya, isu kekurangan peluang pekerjaan dalam kalangan belia menyebabkan banyak belia yang berhijrah ke luar bandar untuk mencari peluang pekerjaan. Di samping itu, bagi belia dan beliawanis yang tinggal di kawasan Kinabatangan, majoritinya berminat dengan aktiviti sukan dan hiburan menyebabkan sukar untuk menarik minat para belia untuk terlibat di dalam aktiviti persatuan.

6: Sesi Dialog bersama IPD di Pejabat Perhubungan Parlimen P187 Kinabatangan

FGD 6 bersama IPD di Pejabat Perhubungan Parlimen P187 Kinabatangan. Antara isu yang diketengahkan adalah **(1)** kekurangan kawasan perumahan untuk kakitangan polis, **(2)** kereta yang dibekalkan kepada IPD Kinabatangan tidak bersesuaian dengan keadaan geografi di Kinabatangan, **(3)** Pekan Kinabatangan hanya mempunyai 4 ATM dan apabila rosak (out of service) pembaikan mengambil masa yang lama (seminggu), **(4)** terdapat laporan (pengedaran dadah) daripada penduduk di kawasan parlimen Kinabatangan tetapi maklumat yang diberikan tidak lengkap. **(5)** cadangan untuk memberi kesedaran mengenai sumber dan pengumpulan maklumat penting yang perlu diberikan kepada pihak berkuasa semasa membuat laporan.

7: Sesi Dialog bersama Penduduk Kg. Penengah

FGD 7 bersama Penduduk Kg. Penengah. Antara isu yang diketengahkan adalah **(1)** kurang peluang pekerjaan dalam kalangan belia menyebabkan banyak yang keluar ke bandar untuk mencari pekerjaan dan berkahwin awal, **(2)** terdapat aktiviti penagihan dadah dalam kalangan belia, **(3)** terdapat belia yang layak untuk melanjutkan pelajaran ke peringkat yang lebih tinggi tetapi tidak dapat meneruskan kerana kekangan kewangan, **(4)** terdapat pembinaan kilang simen yang dijalankan berdekatan dengan kawasan kampung dan dikhuatiri akan menjejaskan kebersihan sungai kelak, **(5)** ancaman haiwan liar seperti gajah yang merosakkan tanaman seperti sawit, pisang, ubi kayu dan padi, **(6)** dan tidak mempunyai tempat pelupusan sampah. Kawasan Kg Penengah ini tidak mempunyai tempat pelupusan sampah dan penduduk terpaksa menghantar sampah ke pekan kecil walaupun kawasan ini telah diiktiraf oleh Majlis Daerah sebagai daerah. Malahan, sampah yang sering dibuang oleh penduduk kampung di sungai juga mengganggu sistem sungai dan mengakibatkan loji air tersumbat. **(7)** Seterusnya, isu tunggakan pembayaran dividen ladang PPRT Tongod. Tunggakan pembayaran dividen ini berkaitan dengan projek tanaman kelapa sawit oleh Borneo Samudera di tanah milik penduduk kampung di kawasan daerah Tongod. Terdapat beberapa peserta ladang PPRT dari kampung Penengah yang terlibat dengan program ladang PPRT menyuarakan kekesalan mereka terhadap dividen yang belum dibayar semenjak tahun 2019 sehingga kini. Peserta bertambah kecewa apabila aduan mengenai isu ini tidak diambil tindakan oleh pihak yang sewajarnya iaitu KPLB. Penduduk kampung mengharapkan pihak berwajib memberi penjelasan yang jelas mengenai status projek ladang PPRT terkini dan menyegerakan pembayaran dividen yang tertunggak. **(8)** Selain itu, isu kekurangan rumah milik persendirian kerana kekangan kewangan dimana setiap rumah mempunyai 4 hingga 5 ketua isi rumah dengan purata pendapatan bersih setiap keluarga adalah RM500. **(9)** Seterusnya, ketiadaan kemudahan pemadam api dan kurang kesedaran mengenai pencegahan kebakaran. Kedudukan rumah di Kg Penengah yang berdekatan meningkatkan risiko kemusnahan rumah yang lebih banyak apabila berlaku kebakaran. Sebagai contoh, pada tahun 2020 sebanyak 30 buah rumah yang telah hangus terbakar dan terdapat kehilangan satu nyawa dan perkara ini menimbulkan kerisauan dan trauma kepada penduduk kampung yang lain. **(10)** Akhir sekali, harga barangan yang meningkat (terutama ayam dan daging) yang menyebabkan penjual di kawasan kampung terpaksa menjual dengan harga yang mahal. Hal ini juga disebabkan oleh kos perjalanan yang tinggi dan jauh untuk mendapatkan bekalan barang keperluan.

8: Sesi Dialog bersama Penduduk Kg. Entilibon & NGO Dun Kuamut

FGD 8 bersama Penduduk Kg. Abai. Antara isu yang diketengahkan adalah **(1)** infrastruktur yang tidak kondusif di mana hampir 50 peratus kawasan kampung di Kinabatangan termasuk Kg Entilibon belum lagi mendapat jalan raya yang berturap. **(2)** Terdapat juga kawasan sekolah dan Kg Kiranggu yang tidak mempunyai pencawang untuk talian telefon dan internet. **(3)** Penduduk Kg Entilibon juga berhadapan dengan konflik tanah di mana kawasan kampung belum diwartakan sebagai kampung kerana berdekatan dengan kawasan hutan simpan. Seterusnya, **(4)** ketiadaan tapak gerai untuk berjual. Terdapat banyak belia yang berminat untuk berniaga tetapi mereka tidak mempunyai tapak gerai yang khusus untuk berjual. **(5)** Selain itu, kekurangan ilmu pemasaran dan modal. Banyak suri rumah yang mempunyai kemahiran seperti membuat jambangan bunga, membuat bakeri, menjahit manik dan membuat kraf tangan tetapi tidak mempunyai ilmu dan pengetahuan di dalam pemasaran produk di samping tidak mempunyai modal untuk memulakan perniagaan. **(6)** Seterusnya, aktiviti penagihan dadah yang menyebabkan kejadian pecah rumah, kes rompak, pergaduhan di dalam keluarga dan perceraian. Tambahan pula, kawasan Kg Entilibon ini telah disenarai hitam sebagai kawasan penagihan dadah. **(7)** Selain itu, isu pendatang tanpa izin (PTI) yang tinggal di kawasan kebun penduduk kampung dan terdapat kejadian dimana PTI mengancam keselamatan penduduk kampung. Malahan, kehadiran PTI ini juga menyebabkan terdapat penduduk kampung yang kehilangan peluang untuk berniaga di gerai-gerai kerana diambil oleh PTI. **(8)** Seterusnya, ancaman haiwan liar seperti gajah dan anjing liar dimana terdapat kes kumpulan gajah yang merosakkan tanaman seperti sawit manakala anjing liar yang mengancam keselamatan penduduk kampung. **(9)** Bagi isu dokumentasi, terdapat penduduk kampung terutamanya kanak-kanak yang tidak mempunyai surat beranak dan kad pengenalan disebabkan oleh ibu bapa yang tidak mempunyai surat kahwin dan berkahwin dengan orang bukan tempatan. Hal ini menyebabkan ada kanak-kanak yang keciciran pendidikan. **(10)** Bagi isu yang dihadapi oleh NGO ialah kurang kemahiran teknikal dalam penyediaan kertas cadangan projek. Tambahan pula, mereka menghadapi cabaran dalam akses untuk mendapatkan maklumat mengenai geran atau dana yang tersedia bagi pembangunan ekonomi penduduk setempat.

9: Lawatan bersama Team Parlimen Kinabatangan ke tempat mangsa kebakaran di Dun Kuamut

Lawatan bersama Team Parlimen Kinabatangan ke tempat mangsa kebakaran di Dun Kuamut pada 25 Feb 2024 sebelum bergerak ke Kg Penengah, Tongod untuk sesi FGD seterusnya. Antara hasil berbincangan bersama Ketua Pegawai Perhubungan Pejabat Parlimen Kinabatangan adalah komuniti sekitar kawasan parlimen Kinabatangan memerlukan kesedaran awal mengenai langkah-langkah pencegahan dan persediaan kebakaran. Terdapat banyak rumah yang tidak mempunyai pemadam api dan jarak rumah yang jauh menjadi salah satu faktor rumah ranap dan tidak dapat diselamatkan.

BAHAGIAN B

LAPORAN PEMETAAN ISU

P.187 KINABATANGAN (SABAH)

1.0 PENGENALAN

<p><i>Kajian pemetaan isu bagi tahun 2024 di Parlimen Kinabatangan ini diadakan dengan usahasama daripada YB Datuk Seri Panglima Bung Moktar bin Radin dari parti Barisan Nasional.</i></p>		 <p>YB Datuk Seri Panglima Bung Moktar bin Radin</p>																									
Parlimen	P.187																										
Kawasan	Kinabatangan																										
Negeri	Sabah																										
Jumlah penduduk	<p>216, 087 orang</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>BIL.</th> <th>KAUM</th> <th>BIL.</th> <th>% BIL.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.</td> <td>Bumiputera</td> <td>205,283</td> <td>95.0</td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td>Cina</td> <td>1,513</td> <td>0.7</td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td>India</td> <td>216</td> <td>0.1</td> </tr> <tr> <td>4.</td> <td>Lain_lain</td> <td>9,076</td> <td>4.2</td> </tr> <tr> <td colspan="2">JUMLAH KESELURUHAN</td> <td>216,087</td> <td>100.00</td> </tr> </tbody> </table> <p>Sumber: Statistik Subnasional Parlimen Dan Dun - Parlimen Kinabatangan, Jabatan Perangkaan Malaysia, 2022.</p>			BIL.	KAUM	BIL.	% BIL.	1.	Bumiputera	205,283	95.0	2.	Cina	1,513	0.7	3.	India	216	0.1	4.	Lain_lain	9,076	4.2	JUMLAH KESELURUHAN		216,087	100.00
BIL.	KAUM	BIL.	% BIL.																								
1.	Bumiputera	205,283	95.0																								
2.	Cina	1,513	0.7																								
3.	India	216	0.1																								
4.	Lain_lain	9,076	4.2																								
JUMLAH KESELURUHAN		216,087	100.00																								
Kegiatan ekonomi utama	<ul style="list-style-type: none"> ● Pertanian – Tanaman kelapa sawit ● Perusahaan perniagaan – Kilang sawit dan pengutipan sarang burung ● Penternakan – Penternakan umum ● Perikanan – Nelayan di sungai ● Pelancongan – Eko pelancongan termasuk aktiviti <i>homestay</i>, kebudayaan, kem hutan, mendaki bukit, aktiviti danau dan sungai, serta lawatan ke muzium Agop Batu Tulug 																										
Pasukan kajian	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nurrul Fazlina Binti Osman: Ketua Penyelidik 2. Mc Jeanet Lempisik @ Marx: Pegawai Penyelidik 3. Lailah Binti Chung Foh Sin: Penyelidik IDS 4. Shazrean Shah Bin Saptu: Penyelidik SCENIC 																										

2.0 PEMETAAN ISU

Terdapat 7 FGD dan 2 lawatan tapak telah dijalankan bersama komuniti tempatan dan NGO selama 3 hari di kawasan lokaliti Parlimen Kinabatangan dan 1 sesi dialog dijalankan bersama agensi kerajaan selama setengah hari Pejabat Daerah Kinabatangan.

TARIKH	PERKARA
23 Februari 2024 , Jumaat	<ul style="list-style-type: none">• Dialog Bersama Komuniti Nelayan di Kg Tundun Bohangin• Lawatan Tapak di Lower Kinabatangan-Segama Wetlands (RAMSAR)• Dialog Bersama Komuniti Nelayan dan Pengusaha Pelancongan di Kg Abai
24 Februari 2024 , Sabtu	<ul style="list-style-type: none">• Lawatan Tapak Dan Dialog Bersama Penjaja Dan Peniaga Di Tamu Pekan Kinabatangan• Dialog Bersama Komuniti Nelayan Di Kg. Sangau• Dialog Bersama Wakil Pertubuhan Bukan Kerajaan (NGO) Dan Ibu Pejabat Polis Daerah Kinabatangan (IPD)
25 Februari 2024 , Ahad	<ul style="list-style-type: none">• Dialog Bersama Komuniti Petani Di Kg. Penangah• Dialog Bersama Komuniti Petani Di Kg Entilibon
1 Mac 2024 , Jumaat	<ul style="list-style-type: none">• Dialog bersama agensi kerajaan

PENEMUAN KAJIAN

ISU UTAMA	KUMPULAN SASARAN	PENERANGAN ISU	ULASAN AGENSI KERAJAAN
ISU SOSIAL			
Kekurangan kemudahan infrastruktur	<ul style="list-style-type: none"> ● Penduduk luar bandar 	<ul style="list-style-type: none"> ● Tidak mempunyai jalan perhubungan alternatif ● Isu bekalan elektrik di beberapa kampung sekitar Kinabatangan ● Ketiadaan dan gangguan jaringan telekomunikasi beberapa kampung ● Jeti yang rosak disebabkan banjir 	<p>Mahkamah Anak Negeri: Penyelesaian masalah infrastruktur oleh kerajaan dianggap penting untuk mengatasi isu-isu sampingan yang lain dan merangsang kegiatan ekonomi. Walaupun Pejabat Daerah sering mengajukan pelan pembangunan kepada kerajaan, pelaksanaan pelan tersebut sering tidak terlaksana. Wakil juga menegaskan bahawa pembangunan infrastruktur yang baik akan secara langsung merangsang kegiatan ekonomi setempat, menjadikan keperluan asas seperti air dan elektrik sebagai fokus utama.</p>
Ketiadaan bekalan air terawat	<ul style="list-style-type: none"> ● Penduduk luar bandar ● Penduduk di kawasan pulau 	<ul style="list-style-type: none"> ● Terdapat kampung yang belum menikmati sumber air terawat. ● Bergantung sepenuhnya kepada sumber air seperti tadahan air hujan, perigi dan sungai yang tidak dirawat 	<p><i>Agensi berkaitan tidak dapat hadir semasa sesi dialog ini.</i></p>
Keciciran pendidikan	<ul style="list-style-type: none"> ● Pelajar sekolah 	<ul style="list-style-type: none"> ● Sekolah menengah yang jauh dari kawasan perkampungan, ditambah 	<p><i>Agensi berkaitan tidak dapat hadir semasa sesi dialog ini.</i></p>

ISU UTAMA	KUMPULAN SASARAN	PENERANGAN ISU	ULASAN AGENSI KERAJAAN
	<ul style="list-style-type: none"> • Kanak-kanak luar bandar 	<p>dengan kemiskinan keluarga yang kurang mampu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Terdapat ibubapa yang belum berfikiran terbuka dan beranggapan bahawa menyambung pengajian adalah tindakan yang sia-sia. • Terdapat anak yang tidak mempunyai dokumen lengkap (surat beranak/ kad pengenalan) untuk ke sekolah (anak sukar mendapatkan dokumen apabila ibubapa yang berkahwin campur). 	
Penyalahgunaan dadah yang berleluasa	<ul style="list-style-type: none"> • Belia 	<ul style="list-style-type: none"> • Terdapat anak-anak muda dan belia yang terlibat dengan penyalahgunaan dadah jenis syabu. • Beberapa zon merah di beberapa kawasan kampung sekitar Entilibon. 	<p>Polis Diraja Malaysia: Diakui banyak aduan mengenai pengedaran dadah terutama di kawasan Kuamut dan pihak PDRM sentiasa menjalankan operasi dari masa ke semasa untuk menangani isu ini namun maklumat yang diterima daripada penduduk tidak mencukupi atau pun tidak lengkap menyebabkan kesukaran untuk mengambil tindakan yang efektif.</p>

ISU UTAMA	KUMPULAN SASARAN	PENERANGAN ISU	ULASAN AGENSI KERAJAAN
Tahap ketersampaian rendah kepada perkhidmatan kesihatan	<ul style="list-style-type: none"> ● Penduduk pesisir pantai dan sungai 	<ul style="list-style-type: none"> ● Beberapa kawasan perkampungan yang tidak mempunyai kemudahan klinik desa dan jauh dari kawasan pekan terdekat ● Terdapat kes kematian dalam perjalanan ke hospital. ● Terdapat kes kematian budak bawah umur 5 tahun ● Bergantung kepada lawatan pejabat kesihatan yang hanya datang sebulan sekali. 	<i>Agensi berkaitan tidak dapat hadir semasa sesi dialog ini.</i>
ISU EKONOMI			
Kekurangan peluang pekerjaan	<ul style="list-style-type: none"> ● Belia ● Wanita ● Ibu tunggal 	<ul style="list-style-type: none"> ● Kedudukan kampung yang terletak di pedalaman menyebabkan penduduk kampung tidak mempunyai peluang pekerjaan yang meluas. Penduduk hanya menjalankan aktiviti pertanian dan berjual sahaja. ● Kekurangan peluang pekerjaan menyebabkan banyak belia yang berhijrah ke bandar untuk mencari pekerjaan. 	<p>MARA: Terdapat keterbatasan dalam pemasaran di mana kekangan utama yang dihadapi adalah kebolehcapaian. Walaupun terdapat beberapa agensi seperti Pusat Ekonomi Digital (PEDi) yang menyediakan inisiatif pemasaran untuk usahawan, kekangan sebenarnya adalah kebolehcapaian kepada pusat tersebut.</p> <p>Jabatan Pertanian: Terdapat program TKPM yang dijalankan di</p>

ISU UTAMA	KUMPULAN SASARAN	PENERANGAN ISU	ULASAN AGENSI KERAJAAN
		<ul style="list-style-type: none"> ● Golongan wanita menjalankan aktiviti pertanian seperti berkebun namun menghadapi cabaran seperti banjir dan kemarau. ● Ibu tunggal menghadapi cabaran dalam mendapatkan peluang pekerjaan dan perniagaan disebabkan oleh kekurangan kemahiran, pengalaman bekerja dan tanggungjawab menjaga anak-anak yang masih kecil 	<p>seluruh Malaysia dan di Kinabatangan terdapat dua lokasi TKPM, salah satu lokasi ialah di Sungai Koya yang berfokus pada penanaman nangka. Meskipun tanaman nangka telah ditubuhkan, permintaan masih di bawah 10%. Pembukaan fasa dua di TKPM menunjukkan minat yang tinggi, dengan lebih daripada 100 permohonan untuk 40 lot yang tersedia. Wakil mengakui bahawa kebanyakan sumber sayur dan buah-buahan di kawasan tersebut diimport dari luar daerah, dan Jabatan Pertanian berusaha untuk mengatasi isu ini dengan melibatkan komuniti kampung dan menumpukan pada kekuatan dan komitmen lokasi</p>
Kebergantungan terhadap sektor primer	<ul style="list-style-type: none"> ● Nelayan ● Petani 	<ul style="list-style-type: none"> ● Pendapatan yang tidak menentu atau tidak stabil yang diperoleh oleh nelayan dalam sektor perikanan. ● Persaingan dengan nelayan luar yang datang membuat penempatan berdekatan kawasan Tundun Bohangin dan nelayan tersebut turut mengambil hasil sungai 	<p><i>Tiada maklum balas daripada agensi lain disebabkan kekangan masa.</i></p>

ISU UTAMA	KUMPULAN SASARAN	PENERANGAN ISU	ULASAN AGENSI KERAJAAN
		<ul style="list-style-type: none"> ● Petani mempunyai kesukaran untuk memasarkan hasil pertanian kerana ketiadaan pembeli atau pembekal yang datang membeli hasil pertanian mereka. ● Hasil tangkapan ikan yang banyak juga sukar disimpan kerana ketiadaan bekalan elektrik. 	
ISU ALAM SEKITAR			
Konflik manusia-haiwan (seperti buaya, gajah dan monyet).	<ul style="list-style-type: none"> ● Nelayan ● Petani ● Peladang ● Penduduk pendalaman 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ancaman serangan buaya sering berlaku di sepanjang Sungai Kinabatangan. ● Gajah dan monyet juga sering mengganggu ketenteraman dan hasil pertanian penduduk kampung 	<i>Agensi berkaitan tidak dapat hadir semasa sesi dialog ini.</i>
Ketiadaan sistem pelupusan sampah yang sistematik		<ul style="list-style-type: none"> ● Cara pelupusan sampah oleh penduduk ialah dengan membakar dan menanam sampah seperti tinton. ● Terdapat juga segelintir penduduk kampung yang membuang sampah di sungai manakala terdapat juga 	<i>Agensi berkaitan tidak dapat hadir semasa sesi dialog ini.</i>

ISU UTAMA	KUMPULAN SASARAN	PENERANGAN ISU	ULASAN AGENSI KERAJAAN
		penduduk kampung yang membakar sampah.	
Kebakaran rumah	<ul style="list-style-type: none"> • Penduduk di pesisir pantai dan sungai • Penduduk di kaawasan pendalaman 	<ul style="list-style-type: none"> • Ketiadaan kemudahan pemadam api dan kurang pengetahuan penduduk mengenai pencegahan kebakaran. • Jabatan Bomba dan Penyelamat mempunyai akses yang rendah ke kawasan pesisir sungai, pantai dan pendalaman disebabkan oleh faktor bentuk muka bumi • Kedudukan rumah yang berdekatan menyebabkan kebakaran mudah merebak. 	<i>Agensi berkaitan tidak dapat hadir semasa sesi dialog ini.</i>

3.0 PENGUTAMAAN ISU

PENGUTAMAAN ISU 1: KEKURANGAN KEMUDAHAN INFRASTRUKTUR, UTILITI DAN TELEKOMUNIKASI

Permasalahan berkaitan dengan Isu	<p>Faktor lokasi dan topografi mengehadkan pembangunan infrastruktur</p> <p>Ketiadaan bekalan air terawat dan gangguan bekalan elektrik</p> <p>Tiada perkhidmatan rangkaian komunikasi dan talian yang tidak stabil</p>
Cadangan	Melakukan kajian secara terperinci berkenaan keperluan infrastruktur, utiliti dan capaian telekomunikasi secara menyeluruh dan komprehensif bagi menghasilkan jalan penyelesaian yang lebih berkesan dan bersistematik.
Kumpulan Terjejas	<ul style="list-style-type: none"> ● Belia dan beliawanis ● Petani ● Pengusaha ● Ibu bapa ● Pegawai agensi kerajaan
Kawasan	<ul style="list-style-type: none"> ● Kg Tundun Bohangin ● Kg Abai ● Kg Sangau ● Kg Penangah ● Kg Kirungg ● Kg Simpang Entilibon
SDG BERKAITAN DENGAN ISU UTAMA	
SDG YANG BERKAITAN	SASARAN SDG BERKAITAN
Matlamat 6: Air Bersih dan Sanitasi	Sasaran 6.1: Menjelang 2030, mencapai akses sejagat dan saksama kepada air minuman yang selamat dan berpatutan untuk semua.

Matlamat 7: Tenaga Berpatutan dan Bersih	Sasaran 7.1: Menjelang 2030, memastikan akses sejagat kepada perkhidmatan tenaga mampu milik, boleh dipercayai dan moden.
Matlamat 9: Industri, Inovasi dan Infrastruktur	Sasaran 9.1: Membangunkan infrastruktur yang berkualiti, boleh dipercayai, mampan dan berdaya tahan, termasuk infrastruktur serantau dan rentas sempadan, untuk menyokong pembangunan ekonomi dan kesejahteraan manusia, dengan tumpuan pada akses yang berpatutan dan adil untuk semua.
Matlamat 10: Ketidaksamaan yang Kurang	Sasaran 10.1: Menjelang 2030, mencapai dan mengekalkan secara progresif pertumbuhan pendapatan populasi 40 peratus terendah pada kadar yang lebih tinggi daripada purata kebangsaan.

PENGUTAMAAN ISU 2: KEKURANGAN PELUANG UNTUK PENJANAAN EKONOMI

Permasalahan berkaitan dengan Isu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bergantung kepada aktiviti nelayan dan pertanian kecil-kecilan 2. Peluang pekerjaan yang terhad dan kekurangan peluang latihan untuk belia
Cadangan	<ol style="list-style-type: none"> 1. Membuka peluang perkerjaan alternatif kepada nelayan dan petani kecil-kecilan 2. Pemerksaan ekonomi kawasan pendalaman melalui aktiviti/ program pertanian moden 3. Memberikan latihan dan kursus bersesuaian dengan kemahiran dan potensi belia di sesuatu kawasan
Kumpulan Terjejas	<ul style="list-style-type: none"> ● Penduduk pendalaman ● Nelayan ● Petani
Kawasan	<ul style="list-style-type: none"> ● Kg Tundun Bohangi ● Kg Abai ● Kg Sangau ● Kg Penangah

	<ul style="list-style-type: none"> • Kg Simpang Entilibon
SDG BERKAITAN DENGAN ISU UTAMA	
SDG YANG BERKAITAN	SASARAN SDG BERKAITAN
Matlamat 1: Tiada Kemiskinan	<p>Sasaran 1.1: Menjelang 2030, menghapuskan kemiskinan tegar bagi semua orang di mana-mana sahaja, pada masa ini diukur sebagai orang yang hidup dengan kurang daripada AS\$1.90 sehari.</p> <p>Sasaran 1.5: Menjelang 2030, membina daya tahan golongan miskin dan berisiko, serta mengurangkan pendedahan dan risiko mereka terhadap peristiwa berkaitan iklim melampau serta kejutan dan bencana ekonomi, sosial dan alam sekitar yang lain.</p>
Matlamat 8: Pekerjaan yang Sesuai dan Pembangunan Ekonomi	<p>Sasaran 8.2: Mencapai tahap produktiviti ekonomi yang lebih tinggi melalui kepelbagaian, peningkatan teknologi dan inovasi, termasuk melalui tumpuan pada sektor bernilai ditambah tinggi dan intensif buruh.</p> <p>Sasaran 8.3: Menggalakkan dasar berorientasikan pembangunan yang menyokong aktiviti produktif, penciptaan pekerjaan yang baik, keusahawanan, kreativiti dan inovasi.</p>
Matlamat 9: Industri, Inovasi dan Infrastruktur	<p>Sasaran 9.1: Membangunkan infrastruktur yang berkualiti, boleh dipercayai, mampan dan berdaya tahan, termasuk infrastruktur serantau dan rentas sempadan, untuk menyokong pembangunan ekonomi dan kesejahteraan manusia, dengan tumpuan pada akses yang berpatutan dan adil untuk semua.</p>
Matlamat 11: Bandar dan Komuniti Mampan	<p>Sasaran 11.5: Menjelang 2030, mengurangkan jumlah kematian dan jumlah orang terjejas dengan signifikan dan mengurangkan dengan ketara kerugian ekonomi langsung berbanding keluaran dalam negara kasar global yang</p>

	<p>disebabkan oleh bencana, termasuk bencana berkaitan air, dengan tumpuan kepada perlindungan golongan miskin dan golongan yang berisiko.</p> <p>Sasaran 11.b: Menjelang 2020, peningkatan dengan ketara jumlah bandar raya dan penempatan manusia yang mengguna pakai dan melaksanakan dasar dan pelan bersepadu ke arah penyertaan, kecekapan sumber, pengurangan dan penyesuaian kepada perubahan iklim, ketahanan kepadabencana, serta membangunkan dan melaksanakan pengurusan risiko bencana yang holistik pada semua peringkat sejajar dengan Rangka Kerja Sendai untuk Pengurangan Risiko Bencana 2015-2030.</p>
--	--

PENGUTAMAAN ISU 3: MASALAH SOSIAL DAN KECICIRAN PELAJARAN

Permasalahan berkaitan dengan Isu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kemiskinan 2. Kekurangan akses kepada Pendidikan 3. Penyalahgunaan dadah dan alcohol berlebihan
Cadangan	<ol style="list-style-type: none"> 1. Meningkatkan dan memperkasaan ekonomi kawasan pendalaman dengan memperkenalkan kemahiran alternatif untuk menambah pendapatan 2. Memberi kemudahan infrastruktur yang baik bagi pelajar sekolah pendalaman 3. Melakukan siri program kesedaran bagi meningkatkan tahap kesedaran dan bahayanya penggunaan dadah dalam kalangan anak muda di daerah Kinabatangan
Kumpulan Terjejas	<ul style="list-style-type: none"> ● Penduduk pendalaman ● Nelayan ● Petani
Kawasan	<ul style="list-style-type: none"> ● Kg. Tundun Bohangin ● Kg. Abai

	<ul style="list-style-type: none"> • Kg. Sangau • Kg. Penangah • Kg. Simpang Entilibon
SDG BERKAITAN DENGAN ISU UTAMA	
SDG YANG BERKAITAN	SASARAN SDG BERKAITAN
Matlamat 1: Tiada Kemiskinan	<p>Sasaran 1.1: Menjelang 2030, menghapuskan kemiskinan tegar bagi semua orang di mana-mana sahaja, pada masa ini diukur sebagai orang yang hidup dengan kurang daripada AS\$1.90 sehari.</p> <p>Sasaran 1.5: Menjelang 2030, bina daya tahan golongan miskin dan mereka yang berada dalam situasi terdedah dan kurangkan pendedahan dan kerentanan mereka kepada peristiwa ekstrem berkaitan iklim serta kejutan dan bencana ekonomi, sosial dan alam sekitar yang lain.</p>
Matlamat 4: Pendidikan Berkualiti	<p>Sasaran 4.7: Menjelang 2030, pastikan semua pelajar memperoleh pengetahuan dan kemahiran yang diperlukan untuk menggalakkan pembangunan mampan, termasuk, antara lain, melalui pendidikan untuk pembangunan mampan dan gaya hidup mampan, hak asasi manusia, kesaksamaan jantina, promosi budaya keamanan dan penolakan kekerasan, kewarganegaraan global dan penghargaan terhadap kepelbagaian budaya, serta sumbangan budaya kepada pembangunan mampan.</p>
Matlamat 8: Pekerjaan yang Sesuai dan Pembangunan Ekonomi	<p>Sasaran 8.2: Mencapai tahap produktiviti ekonomi yang lebih tinggi melalui kepelbagaian, peningkatan teknologi dan inovasi, termasuk melalui tumpuan pada sektor bernilai ditambah tinggi dan intensif buruh.</p> <p>Sasaran 8.3: Menggalakkan dasar berorientasikan pembangunan yang menyokong aktiviti produktif, penciptaan pekerjaan yang baik, keusahawanan, kreativiti dan inovasi.</p>
Matlamat 9: Industri, Inovasi dan Infrastruktur	<p>Sasaran 9.1: Membangunkan infrastruktur yang berkualiti, boleh dipercayai, mampan dan berdaya</p>

	tahan, termasuk infrastruktur serantau dan rentas sempadan, untuk menyokong pembangunan ekonomi dan kesejahteraan manusia, dengan tumpuan pada akses yang berpatutan dan adil untuk semua.
Matlamat 10: Mengurangkan Ketidaksamaan	Sasaran 10.2: Menjelang 2030, memperkasa dan menggalakkan kemasukan sosial, ekonomi dan politik semua, tanpa mengira umur, jantina, kelainan upaya, bangsa, etnik, asal usul, agama atau status ekonomi atau lain-lain.

PENGUTAMAAN ISU 4: KEKURANGAN KEMUDAHAN KESIHATAN DAN PENGURUSAN KEBERSIHAN TIDAK SISTEMATIK

Permasalahan berkaitan dengan Isu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kekurangan akses kepada kemudahan kesihatan 2. Ketiadaan pengurusan sampah yang sistematik
Cadangan	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pelatihan tenaga kesihatan tempatan di mana melatih penduduk tempatan sebagai jururawat, pengamal perubatan tradisional, atau sukarelawan kesihatan komuniti untuk menyediakan rawatan perubatan asas dan kesihatan preventif di peringkat tempatan. 2. Melibatkan NGO kesihatan atau syarikat swasta dalam menyediakan perkhidmatan kesihatan di kawasan kampung di mana membangunkan rancangan rintis atau projek kerjasama. 3. Membina kemudahan pengurusan sampah seperti tapak pembuangan sampah yang terkawal, peti sampah awam, dan stesen kitar semula di mana tong-tong sampah dipasang di tempat-tempat strategik untuk menggalakkan pengumpulan sampah yang sistematik. 4. Membentuk jawatankuasa pengurusan sampah komuniti di peringkat kampung yang boleh memantau dan mengawasi aktiviti pengurusan sampah di kampung.
Kumpulan Terjejas	<ul style="list-style-type: none"> • Semua lapisan masyarakat penduduk kampung

Kawasan	<ul style="list-style-type: none"> ● Kg. Tundun Bohangin ● Kg. Abai ● Kg. Sangau ● Kg. Penangah ● Kg. Entilibon
SDG BERKAITAN DENGAN ISU UTAMA	
SDG YANG BERKAITAN	SASARAN SDG BERKAITAN
Matlamat 3: Kesihatan dan Kesejahteraan	<p>Sasaran 3.1: Menjelang 2030, kurangkan nisbah kematian bersalin global kepada kurang daripada 70 per 100,000 kelahiran hidup.</p> <p>Sasaran 3.7: Menjelang 2030, pastikan akses universal kepada perkhidmatan penjagaan kesihatan seksual dan reproduktif, termasuk untuk perancangan keluarga, maklumat dan pendidikan, serta penyepaduan kesihatan reproduktif ke dalam strategi dan program nasional.</p> <p>Sasaran 3.8: Mencapai perlindungan kesihatan sejagat, termasuk perlindungan risiko kewangan, akses kepada perkhidmatan penjagaan kesihatan penting yang berkualiti dan akses kepada ubat-ubatan dan vaksin perlu yang selamat, berkesan, berkualiti dan berpatutan untuk semua.</p> <p>Sasaran 3.c: Meningkatkan pembiayaan kesihatan dengan ketara dan pengambilan, pembangunan, latihan dan pengekalan tenaga kerja kesihatan di negara membangun, terutamanya di negara kurang maju dan negara membangun pulau kecil.</p>
Matlamat 11: Bandar dan Komuniti Mampan	<p>Sasaran 11.6: Menjelang 2030, kurangkan kesan buruk terhadap alam sekitar di petempatan per kapita, termasuk dengan memberi perhatian khusus kepada kualiti udara dan pengurusan sisa perbandaran dan lain-lain.</p> <p>Sasaran 11.a: Menyokong hubungan ekonomi, sosial dan alam sekitar yang positif antara kawasan bandar,</p>

	<p>pinggir bandar dan luar bandar dengan mengukuhkan perancangan pembangunan negara dan kawasan.</p> <p>Sasaran 11.c: Menyokong negara kurang maju, termasuk melalui bantuan kewangan dan teknikal, dalam membina bangunan yang mampan dan berdaya tahan menggunakan bahan binaan tempatan.</p>
Matlamat 12: Penggunaan dan Pengeluaran yang Mampan	<p>Sasaran 12.2: Menjelang 2030, capai pengurusan yang mampan dan penggunaan sumber asli yang cekap.</p> <p>Sasaran 12.4: Menjelang 2020, capai pengurusan bahan kimia dan semua bahan buangan yang mesra alam sepanjang kitaran hayatnya, mengikut rangka kerja antarabangsa yang dipersetujui, dan dengan ketara mengurangkan pelepasannya ke udara, air dan tanah untuk meminimumkan kesan buruk terhadap kesihatan manusia dan alam sekitar.</p> <p>Sasaran 12.5: Menjelang 2030, mengurangkan penjaan sisa dengan ketara melalui pencegahan, pengurangan, kitar semula dan penggunaan semula.</p> <p>Sasaran 12.8: Menjelang 2030, pastikan orang di mana-mana mempunyai maklumat dan kesedaran yang relevan untuk pembangunan mampan dan gaya hidup yang harmoni dengan alam semula jadi.</p>

PENGUTAMAAN ISU 5: RISIKO KESELAMATAN PENDUDUK

Permasalahan berkaitan dengan Isu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konflik antara manusia dan haiwan 2. Kebakaran rumah
Cadangan	<ol style="list-style-type: none"> 1. Penguatkuasaan undang-undang perlindungan haiwan liar termasuk buaya dan gajah. 2. Pembinaan lekapan buaya bagi membantu mengalihkan laluan buaya dari kawasan penduduk dan mengurangkan pertembungan. 3. Penyelenggaraan habitat buaya dengan memelihara kawasan hutan paya bakau dan sungai yang menjadi habitat utama mereka.

	<p>4. Program pendidikan dan kesedaran awam termasuk cara mencegah kebakaran, penggunaan pemadam api, dan tata cara pengosongan bangunan dengan selamat dalam keadaan kebakaran.</p> <p>5. Bantuan peralatan pemadam kebakaran di setiap rumah.</p> <p>5. Pembentukan pasukan kebakaran sukarela di mana penduduk tempatan dilatih untuk bertindak balas kecemasan dan melakukan pemadaman awal kebakaran sebelum bantuan dari pasukan bomba tiba.</p>
Kumpulan Terjejas	<ul style="list-style-type: none"> • Penduduk di Kawasan Parlimen Kinabatangan dan alam sekitar.
Kawasan	<ul style="list-style-type: none"> • Kg. Tundun Bohangin • Kg. Abai • Kg. Sangau • Kg. Penangah • Kg. Entilibon
SDG BERKAITAN DENGAN ISU UTAMA	
SDG YANG BERKAITAN	SASARAN SDG BERKAITAN
Matlamat 11: Bandar dan Masyarakat Mampan	<p>Sasaran 11.1: Menjelang 2030, pastikan akses kepada semua terhadap perumahan dan perkhidmatan asas yang mencukupi, selamat dan mampu milik serta menaik taraf kawasan setinggan.</p> <p>Sasaran 11.a: Menyokong hubungan ekonomi, sosial dan alam sekitar yang positif antara kawasan bandar, pinggir bandar dan luar bandar dengan mengukuhkan perancangan pembangunan negara dan kawasan.</p> <p>Sasaran 11.b: Menjelang 2020, meningkatkan dengan ketara, bilangan bandar dan penempatan manusia yang menerima pakai dan melaksanakan dasar dan rancangan bersepadu ke arah rangkuman, kecekapan sumber, mitigasi dan penyesuaian perubahan iklim, daya tahan bencana, dan membangun serta melaksanakan, selaras dengan Rangka Kerja Sendai</p>

	<p>Pengurangan Risiko Bencana 2015–2030, pengurusan risiko bencana holistik di semua peringkat.</p> <p>Sasaran 11.c: Menyokong negara kurang maju, termasuk melalui bantuan kewangan dan teknikal, dalam membina bangunan yang mampan dan berdaya tahan menggunakan bahan binaan tempatan.</p>
<p>Matlamat 14: Kehidupan dalam Air</p>	<p>Sasaran 14.2: Menjelang 2020, urus dan lindungi ekosistem marin dan pantai secara mampan untuk mengelakkan kesan buruk yang ketara, termasuk dengan mengukuhkan daya tahan mereka, dan mengambil tindakan untuk pemulihannya bagi mencapai lautan yang sihat dan produktif.</p> <p>Sasaran 14.4: Menjelang 2020, mengawal selia secara berkesan peneaian dan menamatkan penangkapan ikan berlebihan, penangkapan ikan yang menyalahi undang-undang, tidak dilaporkan dan tidak terkawal serta amalan penangkapan ikan yang merosakkan, dan melaksanakan pelan pengurusan berasaskan sains, untuk memulihkan stok ikan sesingkat mungkin, pada sekurang-kurangnya ke tahap yang boleh menghasilkan hasil mampan maksimum seperti yang ditentukan oleh ciri biologinya.</p> <p>Sasaran 14.5: Menjelang 2020, pelihara sekurang-kurangnya 10% kawasan pantai dan marin, selaras dengan undang-undang negara dan antarabangsa serta berdasarkan maklumat saintifik terbaik yang tersedia.</p> <p>Sasaran 14.b: Menyediakan akses kepada nelayan artisan berskala kecil kepada sumber marin dan pasaran.</p>
<p>Matlamat 15: Hidupan Atas Darat</p>	<p>Sasaran 15.1: Menjelang 2020, pastikan pemuliharaan, pemulihan dan penggunaan mampan ekosistem air tawar daratan dan pedalaman serta perkhidmatannya, khususnya hutan, tanah lembap, gunung dan tanah kering, selaras dengan kewajipan di bawah perjanjian antarabangsa.</p>

	<p>Sasaran 15.5: Ambil tindakan segera dan penting untuk mengurangkan kemerosotan habitat semula jadi, menghentikan kehilangan biodiversiti dan, menjelang 2020, melindungi dan mencegah kepupusan spesies terancam.</p> <p>Sasaran 15.7: Mengambil tindakan segera untuk menamatkan pemburuan haram dan pemerdagangan spesies flora dan fauna yang dilindungi dan menangani kedua-dua permintaan dan bekalan produk hidupan liar haram.</p> <p>Sasaran 15.8: Menjelang 2020, perkenalkan langkah untuk mencegah pengenalan dan mengurangkan dengan ketara kesan spesies asing invasif ke atas ekosistem darat dan air serta mengawal atau menghapuskan spesies keutamaan.</p> <p>Sasaran 15.a: Menggerakkan dan meningkatkan sumber kewangan dengan ketara daripada semua sumber untuk memulihara dan menggunakan biodiversiti dan ekosistem secara mampan.</p> <p>Sasaran 15.c: Tingkatkan sokongan global untuk usaha memerangi pemburuan haram dan pemerdagangan spesies yang dilindungi, termasuk dengan meningkatkan kapasiti komuniti tempatan untuk membina peluang kehidupan yang mampan.</p>
<p>Matlamat 17: Kerjasama demi Matlamat</p>	<p>Sasaran 17.2: Melaksanakan semua komitmen bantuan pembangunan: Negara maju untuk melaksanakan sepenuhnya komitmen bantuan pembangunan rasmi mereka, termasuk komitmen oleh banyak negara maju untuk mencapai sasaran 0.7% daripada pendapatan negara kasar terhadap bantuan pembangunan rasmi (oda/gni) kepada negara membangun dan 0.15 hingga 0.20 peratus oda/gni ke negara kurang maju; penyedia oda digalakkan untuk mempertimbangkan menetapkan sasaran untuk menyediakan sekurang-kurangnya 0.20% oda/gni kepada negara kurang maju.</p> <p>Sasaran 17.3: Menggerakkan sumber kewangan terhadap negara membangun: Menggerakkan sumber kewangan tambahan terhadap negara membangun daripada pelbagai sumber.</p>

APPGM-SDG

DILULUSKAN OLEH PARLIMEN MALAYSIA KE-15

Persatuan Promosi Matlamat Pembangunan Lestari

📍 A-1-10, Block A, 8 Avenue, Jalan Sungai Jernih 8/1,
Seksyen 8, Petaling Jaya, 46050, Selangor

✉️ secretariat@appgm-sdg.com

📘 <https://www.facebook.com/APPGMSDGMY>

🌐 <https://appgm-sdg.com/>